

**Het effect van Sociaaleconomische Status en Meta-Percepties op Maatschappelijk
Ongenoegen en Politieke Polarisation**

M.E.G. Bouwer

Studentnummer: s4322835

Afdeling Psychologie, Rijksuniversiteit Groningen

PSB3A-BT15: Bachelor These

Supervisor: prof. dr. Ernestine Gordijn

Tweede beoordelaar: dr. Hedy Greijdanus

In samenwerking met: Anne Sinclair, Dacia Miesen, Danique

Korstanje, Lennart Kölling, Melissa Nakken.

8 mei 2023

Abstract

The aim of our research was to investigate if socioeconomic status (SES) has an impact on societal discontent, whether this relationship is mediated by negative meta-perceptions and if social discontent affects political polarization. Our study is based on unpublished research by Arzbach (2023). We hypothesized that low SES would lead to more negative meta-perceptions (H1) and greater societal discontent (H2). We also hypothesized that the relationship between SES and societal discontent would be mediated by negative meta-perceptions (H3) and that higher societal discontent would predict a greater tendency toward political polarization (H4). We conducted an experimental study among psychology students (N = 164) at the University of Groningen. In our experiment, SES was manipulated using two conditions: a newspaper article highlighting aspects of low SES and another article highlighting aspects of high SES. The results showed that our SES manipulation did not have an impact on societal discontent, but did cause a shock reaction. We also found a mediating role for negative meta-perceptions in the relationship with societal discontent, except for meta-stereotypes. In addition, no effect of SES on societal discontent was found. Populist views and negative views about the government were influenced by high societal discontent, but this did not have an impact on extreme political orientation.

Keywords: Socioeconomic status, meta-perceptions, societal discontent, political polarization

Samenvatting

Het doel van ons onderzoek was om te onderzoeken of SES invloed heeft op maatschappelijk ongenoegen, of deze relatie wordt gemedieerd door negatieve meta-percepties, en of maatschappelijk ongenoegen invloed had op politieke polarisatie. Ons onderzoek is gebaseerd op het ongepubliceerde onderzoek van Arzbach (2023). Wij hadden als verwachtingen dat een lage SES leidt tot meer negatieve meta-percepties (H1) en meer maatschappelijk ongenoegen (H2). Deze relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen wordt gemedieerd door negatieve meta-percepties (H3), en een hoger maatschappelijk ongenoegen zou een voorspeller zijn voor een hoge neiging naar politieke polarisatie (H4). We hebben een experimenteel onderzoek gedaan onder psychologiestudenten ($N = 164$) van de Rijksuniversiteit Groningen. In ons experiment is een manipulatie van de SES uitgevoerd met twee condities: een krantenartikel met aspecten van een lage SES en een artikel met aspecten van een hoge SES.

De resultaten laten zien dat onze manipulatie op de SES geen invloed had op maatschappelijk ongenoegen, maar zorgt voor een reactie van shock. Er is ook een mediërende rol gevonden voor negatieve meta-percepties in de relatie met maatschappelijk ongenoegen, behalve voor meta-stereotypen. Daarnaast is er geen invloed gevonden van SES op maatschappelijk ongenoegen. Populistische opvattingen en negatieve opvattingen over de overheid worden beïnvloed door een hoog maatschappelijk ongenoegen. Echter heeft dit geen invloed op een extreme politieke oriëntatie.

Trefwoorden: Sociaaleconomische status, meta-percepties, maatschappelijk ongenoegen, politieke polarisatie

Het effect van Sociaaleconomische status op Maatschappelijk ongenoegen, via Meta-percepties

Onze samenleving is erg divers, bestaande uit verschillende bevolkingsgroepen. Een belangrijke demografisch variabele is sociaaleconomische status (SES). Dit verschil loopt door alle leeftijdscategorieën, zo ook onder de studenten. Zo is er ook verschil tussen studenten, sommige studenten krijgen de huur betaald door hun ouders en leven het "ideale" studentenleven met op stap gaan en alle festivals meepakken. Echter, leven er ook veel studenten een arm bestaan. Zij wonen in slecht onderhouden huurhuizen, als ze er al een kunnen vinden, en hebben soms moeite met boodschappen betalen. Vele studenten voelen zich ook links gezet, denk hierbij aan de woningcrisis (NOS, 2021), de rente over de studieschuld (NOS, 2022) en het niet in aanmerking komen voor de energietoeslag van €500,- (Kramer, 2023).

Sociaaleconomische status heeft niet alleen effect op de koopkracht, maar ook op het gevoel dat iemand heeft over de maatschappij (Jetten et al., 2017) en over hoe zij denken dat in de maatschappij over hen wordt gedacht (Lammers et al. 2008; Van Noord et al., 2021; Walker & Pettigrew, 2015). Mensen die een lagere SES hebben, verwachten vaker negatief gezien te worden door andere mensen in de maatschappij. De verwachting die iemand heeft over hoe hij of zij gezien wordt heet meta-percepties. De vraag is of dergelijke meta-percepties als gevolg van SES een rol spelen in hoe mensen vervolgens denken over de maatschappij.

Het ontevreden zijn over de maatschappij, maatschappelijk ongenoegen, is van belang als het draait om de politiek. Meer maatschappelijk ongenoegen zou kunnen bijdragen aan politieke polarisatie. Deze polarisatie kan tot opstandig gedrag kunnen leiden. Het is daarom belangrijk om te weten waarom personen protesteren of waarom mensen, zoals studenten, zich verzetten tegen de overheid.

In dit onderzoek gaan we onderzoeken aan de hand van een experimenteel onderzoek, of de negatieve meta-percepties die worden verwacht bij een lage sociaaleconomische status, invloed heeft op de mate van maatschappelijk ongenoegen, en of deze gevoelens over de maatschappij vervolgens samenhangen met meer politieke polarisatie.

Het effect van Sociaaleconomische status op Maatschappelijk Ongenoegen

Sociaaleconomische status (SES) is een complex en multidimensioneel construct dat onafhankelijke objectieve onderdelen bevat zoals inkomen, opleiding en beroep (Baker, 2014), maar ook een subjectief onderdeel: perceptie van sociale status. SES is cruciaal in het bepalen wat een individu zijn positie in de maatschappij zal zijn, en is vaak geassocieerd met ongelijkheden in het bemachtigen van middelen, privileges, macht en controle. Denk hierbij ook aan studenten, die zich in een positie bevinden waarin zij zich nu bevinden in een lage SES, maar werken aan een toekomst waarin zij horen bij de groep met een hoge SES. Vaak wonen studenten niet in een goed onderhouden woning, als ze er een kunnen vinden, en hebben ze het financieel niet breed. Ongelijkheden in inkomsten en kansen, creëren een vicieuze cirkel van ongelijkheid, frustratie en ongenoegen in meerdere generaties (Department of Income and Social Affairs, 2020).

Dit ongenoegen over de maatschappij, ofwel maatschappelijk ongenoegen, is een gevoel of geloof over de maatschappij, en dat deze niet goed functioneert (Gootjes et al., 2021). Doordat het niet gaat om een individueel probleem, bijvoorbeeld enkel dat het collegegeld voor studenten te hoog is, maar om meerdere problemen is het een onspecifiek gevoel. Dit maakt dat het zich kan uiten op verschillende manieren, zoals in een laag politiek vertrouwen (Van der Meer & Hakhverdian, 2016), pessimisme over de richting waarin het land gaat (Steenvoorden, 2015), en het gevoel dat de maatschappij minder wordt (Elchardus & Spruyt, 2016). Uit voorgaand

onderzoek van Jetten et al. (2017) komt naar voren dat SES invloed heeft op maatschappelijk ongenoegen. In dit onderzoek wordt aangetoond dat personen met een lage SES een collectieve angst voelen over de toekomst van het land, mocht het op economisch vlak minder goed gaan met het land. Volgens onderzoek van Schoon & Chen (2011), hebben personen met een hoge SES vaker een positieve ervaring met instituties, bijvoorbeeld op school of bij hun baan. Dit heeft een positief effect op het politieke vertrouwen, en zo ook op het maatschappelijk ongenoegen.

Het effect dat gezien kan worden is dat een lagere SES leidt tot een hoger maatschappelijk ongenoegen, doordat er niet het gevoel is dat er naar hen wordt geluisterd. Deze redenering heeft meer te maken met meta-percepties, vandaar de volgende vraag; wat voor effect heeft meta-percepties op maatschappelijk ongenoegen?

De rol van Meta-percepties

Meta-perceptie refereert naar hoe een persoon denkt dat anderen die persoon zien (Carlson & Barranti, 2016). Het is een term die de begrippen meta-stereotypering, meta-vooroordelen, waargenomen miskenning en relatieve deprivatie bevat. Aan de hand van deze begrippen wordt de rol van meta-percepties onderzocht.

Bij meta-stereotypering wordt er gedoeld op hoe een persoon gelooft dat zijn of haar groep wordt gestereotypeerd door een andere groep mensen (Vorauer et al., 1998).

Meta-stereotypering is erg verschillend van self-stereotypering. Hogg & Turner (1987) geven aan dat het bij self-stereotypering gaat om hoe jij naar de groep kijkt waar jij toe behoort, in plaats van hoe een naar jouw groep kijkt. Onderzoek van Gordijn (2010) duidt dat de verwachting om negatief gestereotypeerd te worden zorgt voor een laag zelfbeeld. Personen die denken negatief gestereotypeerd te worden door een bepaalde groep, zullen contact proberen te vermijden met

deze bepaalde groep (MacInnis & Hodson, 2012). Doordat men bepaalde groepen gaat vermijden komt er ook een steeds grotere scheiding tussen mensen met een hoge SES en een lage SES waardoor de perceptie van de maatschappij voor beide groepen anders zal zijn. Uit het onderzoek van Techakesari et al. (2015) komt naar voren dat negatief contact met bepaalde groepen, bijvoorbeeld dat een groep op een andere groep neerkijkt, zorgt voor negatieve meta-percepties over deze bepaalde groep. Nu komen personen met een hoge SES vaker positief in contact met instituties (Schoon & Chen, 2011), waardoor hun mening over het algemeen veel positiever zal zijn over dit soort zaken. Personen met een lagere SES hebben vaak een minder fijne relatie met dezelfde instituties, waardoor zij een negatieve perceptie hebben en hierdoor meer ongenoegen uiten.

Lammers et al. (2008) laat zien dat personen met minder macht, vooral gebruik maken van meta-stereotypering. SES hangt ook samen met de hoeveelheid macht die iemand heeft in onze maatschappij, bijvoorbeeld door het beroep dat iemand heeft. Doordat mensen met een lage SES vaker meta-stereotypen gebruiken, kunnen zij daardoor wellicht meer maatschappelijk ongenoegen ervaren.

Meta-vooroordelen is een begrip dat juist erg op meta-stereotypen lijkt. Volgens Putra (2014) betekent dit dat iemand het idee heeft dat andere mensen een negatieve perceptie hebben gevormd, die gebaseerd zijn op de vooroordelen van een groep. Het grote verschil tussen meta-vooroordelen en meta-stereotypen, is dat deze meta-vooroordelen een algemeen negatief gevoel geven en dat meta-stereotypen een specifieke negatieve uiting is, opgebouwd uit stereotypen. Een voorbeeld van een meta-vooordeel is dat de Nazi's vroeger zeiden dat de Joden een bedreiging waren, er werden dus geen specifieke aspecten benoemd. Uit onderzoek van Putra (2016), komt naar voren dat een positieve ingroup zelfbeoordeling een positieve

invloed heeft op vooroordelen. Dit effect is er wel voor een hoge mate van positieve zelfbeoordeling maar niet voor een lage. Echter, deze hoge positieve beoordeling houdt wel in dat deze groep zich beter voelt over hun groep, wat indiceert dat zij minder last hebben van maatschappelijk ongenoegen.

Een ander onderdeel van negatieve meta-perceptie is waargenomen miskennis. Waargenomen miskennis houdt in dat iemand het gevoel heeft dat hij of zij geen betekenisvolle rol in de maatschappij heeft. Zij hebben het gevoel dat er op hen neer gekeken wordt, en ze worden gezien als minderen (Van Noord et al., 2021). Uit het onderzoek van Van Noord et al. (2021) is te zien dat de mate van miskennis samenhangt met het niveau van educatie, hoe lager het niveau van educatie, hoe hoger het gevoel van miskennis. Doordat educatie één van de factoren is waarmee SES gemeten wordt, is de verwachting dan ook dat personen met een lage SES meer gevoel van miskennis ervaren.

Relatieve deprivatie refereert naar de perceptie dat iemand zijn of haar situatie vergelijkt met een ander, en tot de conclusie komt dat hij of zij oneerlijk wordt behandeld (Walker & Pettigrew, 1984). Personen met een lage SES hebben een hogere relatieve deprivatie van personen met een hoge SES. Dit is doordat mensen met een lage SES zich gaan vergelijken met mensen met een hoge SES, als de groep met een lage SES het onterecht vindt dat zij het minder hebben, komen er haatdragende gevoelens, ontevredenheid en woede vrij (Crosby, 1976; Pettigrew, 2015; Smith & Huo, 2014; Walker & Smith, 2002). Onderzoek van Greitemeyer & Sagioglou (2016) laat zien dat een hoog gevoel van relatieve deprivatie tot agressief en gewelddadig gedrag kan leiden, tegenover de personen die aan deze ongelijkheid heeft bijgedragen maar ook onschuldige partijen. Personen die hebben bijgedragen aan de ongelijkheid kunnen politici zijn, maar ook werkgevers. Door dit gevoel van ongelijkheid en de

ontevredenheid draagt dit bij aan het gevoel van maatschappelijk ongenoegen.

Het begrijpen van meta-percepties is belangrijk voor het behandelen van problemen op het gebied van sociale rechtvaardigheid en meer begrip tussen individuen en groepen. Deze meta-percepties hebben een grote invloed op het maatschappelijk ongenoegen. Ons onderzoek bouwt verder op het ongepubliceerde onderzoek van Arzbach (2023) waarin de rol van meta-percepties wordt onderzocht. Ons model wordt ondersteund door zijn masterthesis via correlatieve verbanden, echter gaan wij onderzoeken of er ook causale verbanden zijn. De verwachting van ons is dat meta-percepties een mediërende rol spelen in de relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen. Doordat een lage SES zorgt voor een hogere mate van meta-stereotypering, meta-vooroordelen, waargenomen miskenning en van relatieve deprivatie, kan dit leiden tot meer ontevredenheid en daardoor hebben zij een hogere mate van maatschappelijk ongenoegen.

Maatschappelijk ongenoegen op Politieke polarisatie

Dit maatschappelijk ongenoegen dat dus wordt beïnvloed door meta-percepties, kan zijn door de politiek, de economie of door de sociale systemen. Een manier om frustraties over deze aspecten te uiten, is in de vorm van protesten en demonstraties (Hooghe & Marien, 2013). Vaak is dit het gevolg van een groep mensen dat zich niet gehoord voelt, denk hierbij aan de protesten tegen het leenstelsel of protesten van Extinction Rebellion. Het begon bij studenten met protesten tegen het leenstelsel en het terugbrengen van de basisbeurs, maar dit is nu omgeslagen naar protesten voor een hogere basisbeurs en meer compensatie voor de "pech generatie". Doordat de studenten zich niet gehoord voelen door het kabinet, blijven ze protesteren. Uit eerder onderzoek is gebleken dat maatschappelijk ongenoegen samenhangt met negatieve opvattingen over de overheid, het stemmen voor extreem links of extreem rechtse partijen en het stemmen op

populistische partijen (Steenvoorden & Harteveld, 2018). Deze drie variabelen duiden op politieke polarisatie en zullen in ons onderzoek gebruikt worden om polarisatie te meten.

Beginnend bij populisme, hier gebruiken wij de definitie van Mudde (2017). Hier wordt gesteld dat het een ideologie is die de maatschappij verdeelt in twee groepen, "*The pure people*" versus "*The corrupt elite*". "*The pure people*" staat hier voor het volk en onder "*The corrupt elite*" valt de overheid en de politiek. Het volk voelt zich niet vertegenwoordigd door de politici die nu aan de macht zijn, en stemt daarom op een populistische partij. Het stemmen voor deze partijen is een vorm van protest om de ontevredenheid aan te geven en op deze manier te zorgen voor verandering (Lubberts & Scheepers, 2001). Personen die maatschappelijk ongenoegen ervaren stemmen vaker op populistische partijen, en middenpartijen worden gekozen door personen die tevreden zijn en weinig maatschappelijk ongenoegen ervaren (Giebler et al., 2020; Steenvoorden & Harteveld, 2018).

Naast populistisch stemgedrag, verwachten we ook dat personen die een hoge mate van maatschappelijk ongenoegen ervaren, stemmen op extreem links of extreem rechtse partijen. Van der Bles et al. (2017) vertelt dat politiek extremisme betekent dat het mensen stemmen op partijen van uiterst links of uiterst rechts, en niet voor een middenweg kiezen. Onderzoek van Steenvoorden & Harteveld (2017) laat zien dat extreme partijen vaak inspelen op de wensen van de mensen die veel maatschappelijk ongenoegen ervaren. Het gevolg van weinig politiek vertrouwen, veel maatschappelijk ongenoegen en politiek ongenoegen, is dat de bevolking extremer gaat stemmen (Van der Bles et al., 2017).

Gepaard met meer maatschappelijk ongenoegen, komen negatieve meningen over de overheid. We verwachten dat personen die weinig politiek vertrouwen hebben en erg het gevoel ervaren dat de samenleving uiteen is gevallen, weinig vertrouwen hebben in de overheid. Vaak

zijn dit personen die behoren tot een groep met een lage SES (Bornand & Klein, 2022).

Onderzoek van Noordzij et al. (2020) geeft aan dat er een negatieve mening over de overheid is in de groep van mensen met een lage SES doordat zij vinden dat politici arrogant en ongevoelig doen over de ervaringen van het volk en betwijfelen zo hun legitimiteit en het beleid dat ze voorstellen. Daarnaast vinden zij dat politici in hun communicatie niet direct zijn en zo besluiteloos lijken en een gebrek aan integriteit hebben.

Met ons onderzoek zullen wij onderzoeken of mensen met meer maatschappelijk ongenoegen op grond van deze variabelen, ook daadwerkelijk meer gepolariseerd stemmen.

Huidig onderzoek

In ons huidige onderzoek gaan we onderzoeken of zelfwaargenomen SES invloed heeft op maatschappelijk ongenoegen en hoe meta-percepties op deze relatie inwerkt. Daarnaast kijken we naar wat de relatie is tussen maatschappelijk ongenoegen en politieke polarisatie. Onze hoofdvraag is of individuen met een lage zelf waargenomen sociaaleconomische status verwachten om negatiever waargenomen te worden door de maatschappij (aangegeven door meer negatieve meta-stereotypering, waargenomen miskennis, relatieve deprivatie), en of zij meer maatschappelijk ongenoegen uiten dan personen met een hoger zelf waargenomen sociaaleconomische status. In ons onderzoek wordt de zelfwaargenomen SES van studenten gemanipuleerd zodat er een groep ontstaat van mensen met een hoge SES en een lage SES. Daarna kijken we naar de mate van maatschappelijk ongenoegen en of er een verschil is tussen beide condities. Als laatste wordt er gekeken in hoeverre maatschappelijk ongenoegen een relatie heeft met de mate van polarisatie. De hypothesen die worden getest zijn: H1: Een laag zelf waargenomen sociaaleconomische status leidt tot meer negatieve meta-percepties dan een hoge zelf waargenomen sociaaleconomische status. H2: Een lage zelf-waargenomen

sociaaleconomische status leidt tot meer maatschappelijk ongenoegen dan een hoge zelf-waargenomen sociaaleconomische status. H3: De relatie tussen zelf-waargenomen sociaaleconomische status en maatschappelijk ongenoegen wordt gemedieerd door negatieve meta-percepties. H4: Een hoger maatschappelijk ongenoegen voorspelt een hoge neiging naar populisme, meer politiek extremisme en een meer negatieve kijk op de regering.

Methode

Participanten en ontwerp

Om hypothese 3 te kunnen toetsen (het mediatiemodel), is op basis van een Monte Carlo poweranalyse voor indirecte effecten vastgesteld dat er minstens 165 deelnemers nodig zijn om een medium effect tussen de variabelen aan te tonen ($r = .3$). Het mediatie model heeft één mediator en de beoogde power is 0,8. Om dit te bereiken streven we ernaar om minstens 190 deelnemers te werven gegeven mogelijk uitval op basis van vooraf geregistreerde exclusiecriteria. Aan het onderzoek deden uiteindelijk 216 proefpersonen mee. Alle participanten waren Nederlands. Deze participanten waren allemaal eerstejaars psychologiestudenten. In de pre-registratie is opgenomen dat, indien er te weinig participanten geworven kunnen worden via SONA, we via sociale netwerken deze participanten te werven (https://aspredicted.org/LZ5_HXW). Dit plan is uitgevoerd als aanvulling, echter zijn deze participanten niet meegenomen in het onderzoek doordat er via SONA voldaan kon worden aan het benodigde aantal participanten. Op basis van de eis om minstens 50% van de lijst ingevuld te hebben, werden 22 mensen verwijderd. Eén persoon heeft overal hetzelfde ingevuld, en één persoon heeft nergens iets ingevuld dus deze zijn ook verwijderd. Op basis van de eis dat ze minstens 15 seconden het artikel moeten lezen, werden er 21 mensen verwijderd. Als laatste zijn

er 5 personen verwijderd doordat deze dubbel in de data stonden, en nog één persoon die driedubbel in de data stond. Dit resulteerde in een definitieve N van 164 participanten. Van deze participanten was 75% vrouw en 25% man. Van de participanten was 25% tussen de 16 en 18 jaar en het grootste gedeelte was tussen de 19 en 21 jaar met 61%. In de categorie 22 tot 25 zat 12,8% en ouder dan 25 bevatte 1,2% van de participanten.

De participanten zijn geworven in de periode van november 2022 tot december 2022. De eerstejaars psychologiestudenten werden geworven aan de hand van het SONA-systeem. Hierin werd de vragenlijst afgenomen tegen een beloning van SONA-punten. De inclusiecriteria om deel te nemen, waren: een Nederlandse nationaliteit, minimale leeftijd van 16 jaar en het studeren aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Het huidige onderzoek heeft een experimenteel design. In ons onderzoek is de onafhankelijke variabele sociaaleconomische status (SES). De participanten werden random toegewezen aan de lage SES conditie ($N = 85$) en aan de hoge SES conditie ($N = 79$). De manipulatie van de onafhankelijke variabele (SES) is gedaan aan de hand van een fictief artikel. Het fictieve artikel bevatte de manipulatie: de participanten in de lage SES conditie hebben een negatief artikel over de sociaaleconomische situatie van studenten gelezen. De participanten in de hoge SES conditie hebben een positief artikel gelezen over de sociaaleconomische situatie van studenten. Aan de hand van de twee condities hebben wij geprobeerd de waargenomen eigen SES van de participanten te beïnvloeden. De belangrijkste afhankelijke variabelen waren negatieve meta-percepties, maatschappelijk ongenoegen en indicatoren van polarisatie. Dit onderzoek is goedgekeurd door de ethische commissie psychologie van de Rijksuniversiteit Groningen.

Procedure en onafhankelijke variabelen

Via SONA kregen de participanten een link naar de vragenlijst op het online platform Qualtrics. Voorafgaand aan de vragenlijst zijn de deelnemers geïnformeerd over het onderzoek en is *informed consent* gegeven, deze is te vinden in Appendix A. Na de *informed consent* werd er gevraagd of de participanten een artikel van RTV Noord wilden lezen over de situatie van studenten anno 2022.

Door middel van dit artikel werd *SES* gemanipuleerd door participanten tijdelijk een positief of negatief beeld te geven wat betreft hun SES. Er zijn twee soorten artikelen gemaakt: In de *hoge* SES conditie belichtte het artikel alle positieve kanten van het leven van een student en zijn toekomst, hetgeen moest zorgen voor een hogere zelfwaargenomen SES. Een voorbeeld hiervan is "Universitaire studenten hebben een vooruitzicht op een goede toekomst. De baankans is erg hoog. Het startinkomen is vaak al boven modaal en het inkomen neemt snel toe." In de *lage* SES conditie belichtte het artikel juist alle negatieve kanten van het leven van een student en zijn toekomst, dit artikel moest zorgen voor een lagere zelfwaargenomen SES: "Ook uit de cijfers blijkt dat de maatschappij op dit moment vooral behoefte heeft aan mensen met meer relevante en praktische kennis, zoals in de bouw, zorg of de ICT. Salarissen en banen van universitair afgestudeerden vallen daardoor vaak erg tegen en de vooruitzichten op verbetering ook" is een voorbeeld van de negatieve manipulatie. De belichte onderwerpen, binnen de artikelen, werden zoveel mogelijk hetzelfde behouden in beide artikelen. De participanten werden random toebedeeld aan één van de artikelen.

Vervolgens werd er de manipulatie gecontroleerd door middel van de vraag waar de participanten zichzelf nu op de sociaaleconomische ladder zien, waar ze andere studenten zien en waar ze zichzelf over vijf jaar op de ladder zien. Deze ladder ($\alpha = .75$, $M = 6.3$, $SD = 1.3$) had een schaal van *de slechtste banen, het minste geld, de slechtste huizen, de minste gezondheid en*

het minste respect (1) tot *de beste banen, het meeste geld, de beste huizen, het beste gezondheid en het meeste respect* (10). Op basis van de antwoorden die gegeven zijn op deze vraag, kon er nagegaan worden of de manipulatie van zelfwaargenomen SES door middel van het artikel was gelukt. Aan het einde van het onderzoek werd de manipulatie ook nog gecontroleerd door de participanten te vragen of ze de boodschap in het krantenartikel waar hebben genomen (positief of negatief met betrekking tot de SES van studenten). Hietoe werden twee vragen gesteld: "Het artikel schetst een negatief beeld over de huidige sociaaleconomische status van studenten" en "Het artikel geeft aan dat studenten een rooskleurige toekomst hebben" ($r = -.802$, $M = 4.4$, $SD = 0.9$). Vervolgens werden de afhankelijk variabelen gemeten meta-percepties (meta-stereotypering, meta-vooroordelen, waargenomen miskennis en relatieve deprivatie), maatschappelijk ongenoegen, en polarisatie (populisme, opvattingen over de overheid en politiek extremisme). In de vragenlijst zijn daarnaast 3 *attention checks* verwerkt, een voorbeeld hiervan is "Typ nu een drie. Dit is een aandacht check." Indien meer dan 1 van de attention checks verkeerd ingevuld was, werd de data van de participant verwijderd.

Na deelname zijn studenten bedankt en op de hoogte gesteld van het doel van het onderzoek, door middel van de debriefing. Hierbij werd verteld dat het artikel fictief was. Ook waren er nummers van hulplijnen te vinden in de debriefing. Via deze hulplijnen konden participanten hulp zoeken voor problemen die aan het licht kwamen door ons onderzoek, bijvoorbeeld hulp bij de financiële situatie. Daarnaast was er een e-mailadres van één van de onderzoekers benoemd voor eventuele vragen en opmerkingen over het onderzoek. Na de debriefing hebben de participanten die via SONA zijn geworven de toegewezen SONA punten gekregen.

Afhankelijke variabelen

Negatieve meta-percepties. Negatieve meta-percepties zijn op vier manieren gemeten. Ten eerste hebben we *meta-stereotyping* gemeten. Meta-Stereotyping is gemeten door middel van een aangepaste schaal van Greijdanus et al. (2015), bestaande uit 9 items. We hebben de volgende vraag gebruikt: “Ik denk dat de meeste Nederlanders universitaire studenten inschatten als...”, gevolgd door negen karaktereigenschappen. Vier van deze karaktereigenschappen zijn positief (bijvoorbeeld sociaal en competent), vier zijn negatief (bijvoorbeeld luidruchtig en lui) en één wordt vaak als negatief geïnterpreteerd (feestvierend). Vervolgens hebben we de participanten gevraagd om voor elk van deze karaktereigenschappen aan te geven op een 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens) in hoeverre ze het eens waren met de stelling. De betrouwbaarheid van deze schaal, na hercodering van de positieve items, is $\alpha = .74$ ($M = 4.9$, $SD = 0.9$).

Ten tweede hebben we meta-vooroordelen gemeten aan de hand van twee items. We hebben de volgende vragen gesteld: "Ik denk dat anderen in de samenleving negatief denken over studenten zoals ik" en "Ik denk dat anderen in de samenleving positief denken over studenten zoals ik". Vervolgens zijn de participanten gevraagd om voor elk van deze eigenschappen aan te geven op de 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens) in hoeverre zij het eens waren met de stelling. De betrouwbaarheid van deze schaal is $\alpha = .80$ ($M = 3.8$, $SD = 1.2$).

Ten derde hebben we *waargenomen miskening* is gemeten. De schaal bestond uit drie items gebaseerd op de European Social Survey round 3, (2006). Deze items over het gevoel dat je gerespecteerd wordt en eerlijk wordt behandeld, zijn beoordeeld op een 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens). Een voorbeelditem is: “De waarde van wat

studenten doen, wordt erkend door de samenleving”. De betrouwbaarheid van deze schaal met drie items is $\alpha = .67$ ($M = 3.5$, $SD = 1.0$).

Ten vierde hebben we *relatieve deprivatie* gemeten aan de hand van vier items over het gevoel dat studenten achtergesteld worden door de maatschappij, gebaseerd op het onderzoek van Kuppens et al. (2022). We hebben onze deelnemers gevraagd aan te geven op een 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens) in hoeverre ze het eens waren met de stellingen. Een voorbeelditem is: “Als we iets van de overheid nodig hebben, moeten studenten altijd langer wachten”. De betrouwbaarheid van deze schaal met vier items is $\alpha = .81$ ($M = 4.1$, $SD = 1.2$).

Maatschappelijk ongenoegen is gemeten aan de hand van vier items gebaseerd op het onderzoek van Gootjes et al. (2021) en zijn beoordeeld op een 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens). Een voorbeelditem is: “Ik ben bang dat het misgaat in de maatschappij”. De betrouwbaarheid van deze schaal met vier items is $\alpha = .82$ ($M = 4.6$, $SD = 1.1$).

Polarisatie is gemeten met items die als doel hebben drie componenten van polarisatie, namelijk populisme, politiek extremisme en opvattingen over de overheid, te meten. *Populisme* is gemeten aan de hand van acht items gebaseerd op onderzoek van Akkerman et al. (2016). Deze items zijn beoordeeld op een 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens) en gericht op het standpunt van de participanten in kwesties over hoe de politiek omgaat met populaire en niet populaire onderwerpen en in hoeverre de overheid opkomt voor hun sociale klasse. Een voorbeelditem is: “De politiek in Nederland moet de wil van het volk volgen”. De betrouwbaarheid van deze schaal met acht items is $\alpha = .73$ ($M = 3.9$, $SD = 0.79$).

Politiek extremisme is gemeten aan de hand van drie items gericht op de politieke oriëntatie van onze deelnemers, met name omtrent het politieke spectrum (links of rechts

georiënteerd). Zo zijn deelnemers bijvoorbeeld gevraagd om de volgende stelling: “Hoe zou u uw politieke oriëntatie omschrijven?” te beoordelen op een 7-punts Likertschaal (1- heel links georiënteerd, 3- midden, 7- heel rechts georiënteerd). De betrouwbaarheid van deze schaal met drie items is $\alpha = .53$ met schaalgemiddelden ($M = 1.1$, $SD = 0.5$). Dit houdt in dat studenten aangeven gemiddeld 1.08 van het middelpunt (midden politiek georiënteerd) af te liggen (links of rechts).

Opvattingen over de overheid zijn gemeten aan de hand vier items gebaseerd op het onderzoek van Gootjes et al. (2021). Deze algemene stellingen over de overheid zijn beoordeeld op een 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens). Een voorbeelditem is: “De overheid zorgt goed voor alle burgers”. Na hercodering van de positieve items, komt de betrouwbaarheid van deze schaal met vier items op $\alpha = .60$ gemiddelden ($M = 3.6$, $SD = 0.9$).

Resultaten

Correlaties en manipulatie checks

Correlaties tussen alle variabelen. Eerst onderzochten wij de relaties tussen de zelf waargenomen SES schaal, maatschappelijk ongenoegen, de vier maten van negatieve meta-percepties (d.w.z. negatieve meta-stereotypering, negatieve meta-vooroordelen, waargenomen miskennen en (een meer indirecte indicator van negatieve meta-percepties) relatieve deprivatie), en de drie maten van polarisatie (extremisme, populisme, negatieve opvattingen over de overheid). Zie tabel 1 voor een overzicht van alle correlaties. De meeste correlaties gaan in de verwachte richting. Zo vonden wij dat een hogere score op zelfwaargenomen SES correleerde met een lagere score op waargenomen miskennen ($r = -.36$, $p < .001$), negatieve meta-vooroordelen ($r = -.21$, $p = .007$), relatieve deprivatie ($r = -.208$, $p = .008$) en maatschappelijk ongenoegen ($r = -.19$, $p = .013$). Wij vonden echter geen significante

correlatie in de verwachte richting voor negatieve meta-stereotypering ($r = -.07, p = .369$). We vonden ook geen significante correlatie tussen opvattingen met betrekking tot de overheid en waargenomen SES ($r = .01, p = .909$).

Tabel 1

Correlaties

Model		Maatschappelijk ongenoegen	Meta-stereotypering	Relatieve deprivatie	Waargenomen miskennis	Meta-vooroordelen	Populisme	Extremisme	Opvattingen overheid
Zelf waargenomen SES	<i>r</i>	-.194	-.071	-.208	-.365	-.211	.015	0	.009
	<i>p</i>	.013	.369	.008	<.001	.007	.849	1	.909
Maatschappelijk Ongenoegen	<i>r</i>	-	.158	.304	.270	.206	.317	-.055	.391
	<i>p</i>		.043	<.001	<.001	.008	<.001	.485	<.001
Meta-stereotypering	<i>r</i>	.158	-	.200	.105	.337	.034	.099	.004
	<i>p</i>	.043		.010	.182	<.001	.668	.207	.959
Relatieve deprivatie	<i>r</i>	.304	.200	-	.383	.242	.465	-.068	.211
	<i>p</i>	<.001	.010		<.001	.002	<.001	.389	.007
Waargenomen miskennis	<i>r</i>	.270	.105	.383	-	.412	-.041	.014	.079
	<i>p</i>	<.001	.182	<.001		<.001	.601	.858	.315
Meta-vooroordelen	<i>r</i>	.206	.337	.242	.412	-	-.047	.086	.006
	<i>p</i>	.008	<.001	.002	<.001		.550	.275	.935
Populisme	<i>r</i>	.317	.034	.465	-.041	-.047	-	-.178	.543
	<i>p</i>	<.001	.668	<.001	.601	.550		0.23	<.001
Extremisme	<i>r</i>	-.055	.099	-.068	.014	.086	-.178	-	-.062
	<i>p</i>	.485	.207	.389	.858	.275	0.23		.428
Opvattingen overheid	<i>r</i>	.391	.004	.211	.079	.006	.543	-.062	-
	<i>p</i>	<.001	.959	.007	.315	.935	<.001	.428	

Manipulatie controles. De manipulatie van SES is op twee manieren gecontroleerd, namelijk een directe test van hoe de participanten de boodschap in het krantenartikel waar hebben genomen (positief of negatief met betrekking tot de SES van studenten), en een meer subjectieve perceptie van de eigen SES van de participanten na het lezen van het artikel.

Naar verwachting bleek uit de variantieanalyse (ANOVA) met betrekking tot het effect van de manipulatie op de perceptie van het artikel dat deelnemers in de lage SES-conditie het artikel negatiever opvatten ($M = 5.3$, $SD = 0.7$) dan deelnemers in de hoge SES-conditie ($M = 2.6$, $SD = 0.7$), $F(1, 162) = 626.66$, $p < .001$, $\eta^2 = .81$.

Bovendien bleek uit de variantieanalyse (ANOVA) met betrekking tot het effect van de manipulatie op de waargenomen SES, zoals verwacht, dat deelnemers in de lage SES-conditie hun SES lager waar hebben genomen ($M = 5.9$, $SD = 1.3$) dan deelnemers in de hoge SES-conditie ($M = 6.7$, $SD = 1.2$), $F(1, 162) = 15.99$, $p < .001$, $\eta^2 = .09$.

Hypotheses testen

Hypothese 1: lage zelfwaargenomen sociaaleconomische status leidt tot meer negatieve meta-percepties dan een hoge zelfwaargenomen sociaaleconomische status.

We hadden verschillende maten van meta-percepties, namelijk negatieve meta-stereotypering, negatieve meta-vooroordelen, waargenomen miskennen en, als een meer indirecte indicator van negatieve meta-percepties, relatieve deprivatie. Om de hypothese over de invloed van SES op negatieve meta-percepties te testen, gebruikten wij *Analysis of Variance* (ANOVA) voor elk van deze variabelen.

Zoals verwacht vonden wij een significant effect van SES op waargenomen miskennen, $F(1, 163) = 17.36$, $p < .001$, $\eta^2 = .10$, wat betekent dat in de lagere SES-conditie deelnemers zich meer miskend voelen ($M = 3.9$, $SD = 1.0$) dan de groep met de hoge SES-conditie ($M = 3.2$,

$SD = 0.9$). Bovendien vonden we een significant effect van SES op meta-vooroordelen, $F(1, 163) = 7.94, p = .005, \eta^2 = .05$, wat betekent dat we in de lagere SES-conditie hogere niveaus van negatieve meta-vooroordelen ($M = 4.0, SD = 1.1$) waar hebben genomen dan in de hogere SES-conditie ($M = 3.5, SD = 1.3$). Het effect van SES op negatieve meta-stereotypering is echter niet significant ($F(1, 163) = 2.96, p = .087, \eta^2 = .02$), hoewel er een trend was in de verwachte richting. Dat wil zeggen dat we iets hogere niveaus van negatieve meta-stereotypering in de lage SES-conditie ($M = 4.8, SD = 1.0$) dan in de hoge SES-conditie ($M = 4.5, SD = 0.9$) zagen. Ten slotte vonden wij dat het effect van SES op relatieve deprivatie significant is, $F(1, 163) = 11.22, p < .001, \eta^2 = .07$, wat betekent dat in lage SES-conditie deelnemers zich meer achtergesteld voelen door de samenleving ($M = 4.5, SD = 1.2$) dan in hoge SES-conditie ($M = 3.8, SD = 1.3$). Samen ondersteunen deze bevindingen grotendeels hypothese 1 die aangeeft dat een lagere SES zorgt voor meer negatieve meta-percepties.

Hypothese 2: een lage zelfwaargenomen sociaaleconomische status leidt tot meer maatschappelijke ongenoegen dan een hoge zelfwaargenomen sociaaleconomische status.

Om de hypothese over de invloed van SES op maatschappelijk ongenoegen te toetsen, gebruikten we opnieuw een *Analysis of Variance* (ANOVA). Uit de analyse bleek geen significant effect van de manipulatie van SES op de mate van maatschappelijk ongenoegen ($M_{lowSES} = 4.7, SD = 1.1$); ($M_{highSES} = 4.5, SD = 1.0$), $F(1, 163) = 1.41, p = .236, \eta^2 = .01$). Onze hypothese werd dus niet ondersteund. Interessant genoeg vonden we wel dat de manipulatie invloed had op hoe geschokt participanten zich voelden over de samenleving. Dat wil zeggen, in de lage SES-conditie ($M = 5.0, SD = 1.4$) waren participanten meer geschokt over hoe de samenleving er op dit moment aan toe is dan participanten in de hoge SES-conditie ($M = 4.3, SD = 1.5$), $F(1, 163) = 7.42, p = .007, \eta^2 = .04$. Met andere woorden, de manipulatie had

geen invloed op de maatschappelijke onvrede in het algemeen, maar liet de participanten na het lezen van het lage SES-artikel meer geschokt achter over de samenleving dan het hoge SES-artikel.

Hypothese 3: het verband tussen de zelfwaargenomen sociaaleconomische status en maatschappelijk ongenoegen wordt gemedieerd door negatieve meta-percepties.

We onderzochten deze hypothese met behulp van PROCESS (model 4, Hayes, 2018). Dat wil zeggen, we testen voor de verschillende indicatoren van negatieve meta-percepties (d.w.z. negatieve meta-stereotypering, negatieve meta-vooroordelen, relatieve deprivatie en waargenomen miskennen) of ze de relatie tussen de *predictor* variabele (gemanipuleerde) SES en uitkomstvariabele maatschappelijk ongenoegen mediëren. Wij vonden dat er een significant indirect effect is van SES op maatschappelijk ongenoegen via waargenomen miskennen (Effect = $-.09$, 95% CI [-0.20 , -0.01]), en via negatieve meta-vooroordelen, (Effect = $-.12$, 95% CI [-0.28 , -0.01]), evenals via relatieve deprivatie (Effect = $-.12$, 95% CI [-0.27 , -0.02]). Ten slotte vonden wij dat negatieve meta-stereotypering de relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen niet significant medieert (Effect = $-.03$, 95% CI [-0.12 , 0.01]). Tezamen suggereert dit, in lijn met hypothese 3, dat deelnemers met een lagere subjectieve SES zich meer miskend en achtergesteld voelen en geloven dat studenten op een negatieve manier worden gezien, wat vervolgens meer maatschappelijk ongenoegen voorspelt dan deelnemers met een hogere subjectieve SES. Wij vinden deze mediërende rol echter niet voor negatieve meta-stereotypering.

Hypothese 4: meer maatschappelijk ongenoegen voorspelt meer polarisatie.

Om de hypothese over de relatie tussen maatschappelijk ongenoegen en polarisatie te testen, werden meerdere indicatoren van polarisatie nagegaan, namelijk politiek extremisme,

opvattingen over de overheid (positief en negatief), en populisme. Een lineaire regressieanalyse die onderzocht of maatschappelijk ongenoegen politiek extremisme voorspelde, liet geen significante relatie zien, $F(1, 162) = 1.20$, $R^2 = .01$, $B = .04$, $p = .275$. Verder liet een lineaire regressieanalyse die onderzocht of maatschappelijk ongenoegen populisme voorspelde wel een significant verband zien, $F(1, 162) = 18.05$, $R^2 = .10$, $B = .24$, $p < .001$, wat suggereert dat participanten die meer onvrede voelen ook meer populistische opvattingen hebben. Met betrekking tot opvattingen over de overheid creëerden wij één gecombineerde subschaal met de negatieve opvattingen én de gehercodeerde positieve opvattingen. Een lineaire regressieanalyse die onderzocht of maatschappelijk ongenoegen negatieve opvattingen over de overheid voorspelde liet een significant verband zien, $F(1, 162) = 12.38$, $R^2 = .07$, $B = -.27$, $p < .001$, wat suggereert dat mensen die zich meer maatschappelijk ongenoegen ervaren ook meer negatieve opvattingen over de overheid hebben. Tezamen suggereert dit dat we grotendeels steun vinden voor hypothese 4: participanten die meer maatschappelijk ongenoegen ervaren hebben meer populistische opvattingen en hebben meer negatieve opvattingen over de overheid. Zij hebben echter geen extremere politieke oriëntatie.

Discussie

Wij hebben onderzocht of zelfwaargenomen sociaaleconomische status een effect heeft op maatschappelijk ongenoegen. Daarnaast zijn we nagegaan of deze relatie gemedieerd wordt door negatieve meta-percepties. Als laatste hebben we onderzocht of maatschappelijk ongenoegen een relatie heeft met politieke polarisatie. De data suggereert dat er geen direct effect was van sociaaleconomische status op negatieve meta-stereotypen. Wel beïnvloedt SES waargenomen miskennis, relatieve deprivatie en negatieve meta-vooroordelen. Dit steunt dus grotendeels hypothese 1 die stelt dat een lage zelfwaargenomen sociaaleconomische status leidt

tot meer negatieve meta-percepties dan een hoge zelfwaargenomen sociaaleconomische status. Dit houdt in dat personen die vinden dat zij een lage SES hebben, meer het gevoel hebben dat de maatschappij negatief over hen denkt, zij voelen zich miskend en hebben het idee dat zij tekortkomen dan mensen die een hoge zelfwaargenomen SES hebben.

Hypothese 2 stelt dat een lage zelfwaargenomen sociaal economische status tot meer maatschappelijk ongenoegen leidt dan een hoge zelfwaargenomen sociaal economische status, maar deze hypothese wordt niet ondersteund. Wel is gevonden dat mensen meer geschrokken zijn over de maatschappij als zij een lagere zelfwaargenomen SES hebben dan mensen met een hogere zelfwaargenomen SES.

Daarnaast is er een indirecte relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen via negatieve meta-percepties. Dit resultaat ondersteunt hypothese 3, die stelt dat het verband tussen de zelfwaargenomen sociaaleconomische status en maatschappelijk ongenoegen wordt gemedieerd door negatieve meta-percepties. Er is voor elk onderdeel van meta-percepties een mediërend effect gevonden op maatschappelijk ongenoegen, behalve voor meta-stereotypering. Dit suggereert dat mensen met een lagere zelfwaargenomen sociaal economische status, zich miskend en achtergesteld voelen en geloven dat zij op een negatieve manier worden gezien dan mensen met een hogere zelfwaargenomen SES. Dit gevoel heeft als gevolg dat de groep met een lagere SES een hoger maatschappelijk ongenoegen heeft.

Als laatste is er een relatie gevonden tussen maatschappelijk ongenoegen en populisme en meningen over de overheid, echter niet voor politiek extremisme. Onze vierde hypothese, die stelt dat meer maatschappelijk ongenoegen samenhangt met meer polarisatie, wordt hierdoor ook deels ondersteund. De mensen die meer maatschappelijk ongenoegen ervaren, hadden meer

populistische meningen en hadden meer negatieve opvattingen over de overheid, maar zij waren niet politiek extremer georiënteerd.

Dit betekent dat onze data grotendeels overeenkomt met onze hypothesen.

Implicaties

Onze eerste verwachting was dat een laag waargenomen SES zou leiden tot meer negatieve meta-percepties dan een hoge SES. Onze resultaten tonen aan dat er geen directe relatie is tussen negatieve meta-stereotypen en een lage SES, terwijl er wel een relatie is gevonden tussen een lage SES en waargenomen miskennis, relatieve deprivatie en negatieve meta-vooroordelen; dus alle andere aspecten van negatieve meta-percepties die wij hebben gemeten. Ons onderzoek ondersteunt de onderzoeken die wij hiervoor hebben geraadpleegd (Crosby, 1976; Pettigrew, 2015; Smith & Huo 2014; Van Noord et al.; 2021; Walker & Smith; 2002)., behalve het onderzoek van Lammers et al. (2008). In zijn onderzoek wordt er een relatie aangehaald tussen minder macht, en zo ook minder aanzien en een lagere SES, en meta-stereotypen. Waarom wij wat anders vinden dan Arzbach (2023) of Lubbers et al. (2007), is niet duidelijk. Dit kan er door komen dat wij iets niet goed hebben gemeten of dat onze grenzen niet goed lagen van de variabelen.

Onze resultaten van de tweede hypothesen komen niet overeen met het naslagwerk dat wij hebben geraadpleegd zoals dat van Jetten et al. (2017). Wij zagen geen direct effect van SES op maatschappelijk ongenoegen, alleen een effect dat werd gemedieerd door verscheidene vormen van meta-percepties (Crosby, 1976; Pettigrew, 2015; Putra, 2016; Smith & Huo, 2014; Walker & Smith, 2002). Een reden waarom wij dit effect niet hebben gevonden, is dat wij een steekproef gebruikten met redelijk jonge personen. Doordat de relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen vooral gebaseerd is op economische redenen, kan het zijn dat zo'n

korte manipulatie met een jonge steekproef datzelfde effect niet kan opwekken. Daarnaast vinden we wel dat de conditie met de lage SES een gevoel van schok had ervaren bij het lezen van het artikel, over hoe het eraan toe gaat in de maatschappij. Dit gevoel van schok zou later door kunnen groeien naar maatschappelijk ongenoegen, maar dit zou nog verder onderzocht moeten worden. Deze mate van schok zou voor een toevoeging kunnen zorgen aan het bestaande werk van bijvoorbeeld Jetten et al. (2017), door te kijken wat de eventuele voorlopers zijn van het gevoel van maatschappelijk ongenoegen.

De resultaten die zijn gevonden bij het testen van onze vierde hypothese zijn instemming met de onderzoeken van Giebler et al., (2020) en Steenvoorden & Harteveld (2018) over het kiezen voor populistische partijen bij een hoge mate van maatschappelijk ongenoegen. Zo vonden wij ook resultaten die de onderzoeken van Bornand & Klein (2022) en Noordzij et al. (2020) ondersteunen, over de gedachte dat personen met een lage SES vaak een meer negatieve mening hebben over de overheid. Daarnaast vinden wij geen ondersteunend resultaat voor het idee dat mensen bij een hoge mate van maatschappelijk ongenoegen, extremer stemmen (Steenvoorden & Harteveld, 2017; Van der Bles et al., 2017). Dit kan komen doordat wij, wederom, een vrij jonge steekproef hebben gebruikt van enkel studenten en zij niet zozeer kunnen verlangen naar het nostalgische van vroeger, aangezien zij er toen nog niet waren. Echter zou hier nog verder onderzoek naar gedaan kunnen worden.

Als laatste is het van belang om naar onze resultaten te kijken met het onderzoek van Arzbach (2023) in ons achterhoofd. De resultaten die Arzbach (2023) heeft gevonden over een lage SES die correleren met een hoge mate van maatschappelijk ongenoegen, worden gemedieerd door meta-percepties. Doordat hij ongeveer hetzelfde model heeft gebruikt, is het belangrijk dat we ook dezelfde resultaten vinden.

Over onze resultaten valt te suggereren dat het voornamelijk aanvullen is van de voorgaande naslagwerken, echter hebben wij een paar aspecten gevonden die eventueel nader onderzocht kunnen worden.

Praktische implicaties

Ons onderzoek laat zien dat mensen met een lage SES niet het gevoel hebben dat zij een nuttige rol in de maatschappij hebben, het gevoel hebben dat er negatief over hen wordt gedacht en dat zij, in vergelijking met mensen van een hoge SES, oneerlijk worden behandeld. Door deze gevoelens ervaart deze groep mensen ook meer maatschappelijk ongenoegen. Aan de resultaten van dit onderzoek te zien, voelt de groep met een lage SES zich dus eigenlijk niet begrepen of naar omgekeken door de rest van Nederland. Volgens de SES-WOA-scorekaart (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022) zijn het vooral de gebieden van Noord- Friesland, Noord- en Oost-Groningen maar ook Rotterdam, die erg veel last hebben van een lage SES. Deze gebieden zijn ook te herkennen als het gaat om ontevredenheid over de maatschappij. In het noordoosten van Groningen voelen zij zich ook achtergesteld door de politiek. Zij zijn hier niet tevreden hoe er met hen wordt omgegaan en hoe de materiële schade en mentale schade wordt hersteld. Een voorbeeld van een protest is de fakkeltocht tegen gaswinning in 2022 (NOS, 2022). Doordat er in ons onderzoek is gekeken naar correlaties tussen variabelen en naar relaties, zouden politici informatie kunnen halen uit ons experiment. Met deze mate van maatschappelijk ongenoegen, en hoeveel mensen zich daar ongehoord voelen, kunnen zij daar verandering in brengen. Als er in dit geval meer aandacht aan de gedupeerden besteedt wordt en er duidelijk wordt gecommuniceerd, zullen zij zich veel minder achtergesteld en minder oneerlijk behandeld voelen. Maar doordat deze personen met schade niet weten hoe het er voor staat, en wanneer er

nieuwe informatie wordt gegeven, zullen deze negatieve gevoelens groeien, en zo ook het maatschappelijk ongenoegen.

Zo voelen MBO studenten zich ook achtergesteld. Er kwam in 2022 een nieuwsartikel naar buiten genaamd: "*MBO'ers voelen zich nauwelijks gehoord: 'Ze denken dat we dom zijn'*" (NOS, 2022). Hierin vertellen ze dat MBO'ers zich niet gezien of gehoord voelen, en zich hierdoor onzeker voelen. Ze hebben vaak het gevoel dat zij als dom worden gezien door de rest van de bevolking, ook doordat er een scheiding is tussen laagopgeleid en hoogopgeleid, waardoor het klinkt alsof het een beter is dan het ander. Doordat deze gevoelens erg meespelen is er een muzikant die een nummer uitbrengt over MBO'ers, zodat zij zich meer gewaardeerd gaan voelen (Ersoy, 2023). In dit artikel wordt ook benoemd dat men als MBO student ook veel te maken heeft met de vooroordelen over dat zij alleen met hun handen kunnen werken, en natuurlijk het idee dat hoe hoger het niveau dat je doet, hoe meer je ertoe doet in de wereld. Zo worden personen van een lager niveau gelijk het gevoel van miskennis aangepraat. Als dit gevoel steeds blijft groeien, krijg je het effect dat een groep van de bevolking zich niet meer verbonden voelt met de rest van Nederland, doordat zij zich als mindere zien. Aan de hand van voorgaande onderzoeken en ons eigen onderzoek, is te zien dat dit gevoel van maatschappelijk ongenoegen en deze negatieve meta-percepties, leiden tot verzet tegen de politiek. Hierdoor is het belangrijk dat politici MBO'ers meer vertrouwen geven en dit soort projecten zouden promoten.

Vooraf in de politiek, zijn deze aspecten belangrijk om aandacht aan te besteden. Politici geven vaak aan alle lagen van de bevolking proberen te bereiken. Door middel van de resultaten van ons onderzoek en deze nader te onderzoeken, zouden politici ervoor kunnen zorgen dat zij groepen van hoge SES kunnen benaderen en lage SES. Door de groep van een lage SES het

gevoel te geven dat zij ertoe doen en ervoor te zorgen dat er minder maatschappelijk ongenoegen is door negatieve meta-percepties, zou dit ook kunnen zorgen voor meer cohesie in de samenleving en minder populistische ideeën.

Wat het belangrijkste is om uit ons experiment te halen, is dat men respectvol moet zijn tegen alle groepen. Het gevoel dat politici op de bevolking neerkijkt, en niet goed naar ze luistert, is een belangrijk aspect waar aan gewerkt moet worden door politici, en zo houden ze het volk ook gelukkiger. Iedereen hoort goed behandeld te worden en daar hoort educatie en inkomen geen invloed op te hebben.

Limitaties en toekomstig onderzoek

Een limitatie aan ons onderzoek is dat onze participanten pool enkel bestond uit eerstejaars psychologie studenten van de Rijksuniversiteit Groningen, en voornamelijk uit vrouwen. Doordat het personen zijn van vaak dezelfde leeftijdsgroep, die vaak ook in hetzelfde milieu zitten, waren onze deelnemers niet erg divers. Dit maakt dat de externe validiteit niet erg hoog is. Echter is een niet erg gevarieerde onderzoeksgroep niet verkeerd in experimenteel onderzoek, zodat er tijdens ons experiment zo weinig mogelijk ruis is. Deze ruis bestaat uit variabelen die de resultaten zouden kunnen beïnvloeden, maar geen nuttige informatie leveren. Het doel is om dit zo weinig mogelijk te hebben, zodat de resultaten zo zuiver mogelijk zijn.

Doordat ons experiment is gefocust op relatieve verschillen tussen onze twee condities, is het nog de vraag of onze resultaten een goed beeld geven van de verschillen tussen lage en hoge sociaaleconomische groepen in de maatschappij. Met andere woorden, gelden onze bevindingen ook in de realiteit? De generaliseerbaarheid is op dit gebied niet erg hoog. Voor vervolgonderzoek zou er gekeken kunnen worden naar de mogelijkheid voor longitudinaal onderzoek, waarin een langere tijd bij een representatieve groep mensen wordt gekeken of

verandering in hun sociaaleconomische status leidt tot verandering in hun meta-percepties en maatschappelijk ongenoegen.

Wat ons onderzoek een betere interne validiteit zou hebben gegeven, was een controlegroep. Ons onderzoek heeft alleen informatie gegeven over dat er een effect aanwezig is van sociaaleconomische status op andere variabelen. Met een controlegroep kan worden gemeten welke richting de effecten op gaan. Daarnaast is het erg lastig om de zelfwaargenomen sociaaleconomische status te manipuleren. Onze manipulatie is gelukt en we hebben de effecten gezien die we hadden verwacht, echter zou een onderzoek met personen die van een daadwerkelijke lage en hoge sociaaleconomische klasse zijn, inzicht kunnen geven of dergelijke verschillen ook voor hen gevonden worden.

Voor toekomstig onderzoek zou het dan ook aangeraden zijn om te zoeken naar een meer diverse participant pool voor de externe validiteit, en zodra er weer gebruik wordt gemaakt van een manipulatie is een controlegroep nodig voor de interne validiteit. Mocht het mogelijk zijn, zou het onderzoek verder uitgebreid kunnen worden als er gebruikgemaakt wordt van participanten die daadwerkelijk verschillende sociaaleconomische statussen bezitten.

Conclusie

Aan de hand van ons onderzoek kunnen we concluderen dat een lagere SES zorgt voor meer negatieve meta-percepties, echter is er geen direct effect van een lagere SES op maatschappelijk ongenoegen. Wat we hebben ondervonden is dat de relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen wordt gemedieerd door negatieve meta-percepties, behalve door negatieve meta-stereotypen. Als laatste hebben we gevonden dat participanten die meer maatschappelijk ongenoegen ervaren, meer populistische opvattingen hebben en meer negatieve opvattingen hebben over de overheid, maar geen extremere politieke oriëntatie. Daarmee valt te

concluderen dat H1, H3 en H4 grotendeels kunnen aannemen, en H2 kunnen verwerpen. Wat verrassend is, is dat er bij hypothese 2 geen significant effect werd gevonden, maar er wel een mate van schok werd gemeten. Door middel van een meer diverse participant pool en longitudinaal onderzoek, zal de externe validiteit verhoogd worden voor toekomstig onderzoek. Onze resultaten zijn erg belangrijk om ervoor te zorgen dat iedereen van onze maatschappij zich erkend en gewaardeerd voelt, en niet denkt doordat zij een minder hoge opleiding volgen, dat hun plaats in de maatschappij minder waard is. Door hier beter naar te kijken en hier meer voor te preken zal er ook minder weerstand komen tegen de politiek, en zullen er minder populistische uitingen gedaan worden. Met meer waardering en respect tegenover elkaar zal er meer cohesie komen onder het volk.

Referenties

- Akkerman, A., van Stekelenburg, J. & Klandermans, B., (2016). Does civic participation stimulate political activity? *Journal of Social Issues*, 72(2), 286–314.
- Baker, E. A. (2014b). Socioeconomic Status, Definition. *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Health, Illness, Behavior, and Society*, 2210–2214.
<https://doi.org/10.1002/9781118410868.wbehibs395>
- Carlson, E. N., Barranti, M., Hall, J. G., Mast, M. S., & West, T. V. (2016). Metaperceptions: do people know how others perceive them? *Cambridge University Press eBooks*, 165–182.
<https://doi.org/10.1017/cbo9781316181959.008>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022, April 6). Statusscore per wijk en buurt o.b.v. welvaart, opleidingsniveau en arbeid. *Centraal Bureau Voor De Statistiek*.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2022/14/statusscore-per-wijk-en-buurt-o-b-v-welvaart-opleidingsniveau-en-arbeid>
- Crosby, F. J. (1976). A model of egoistical relative deprivation. *Psychological Review*, 83(2), 85–113. <https://doi.org/10.1037/0033-295x.83.2.85>
- Department of Economic and Social Affairs. (2002). *World Social Report 2020: Inequality in a Rapidly Changing World*.
- Elchardus, M., & Spruyt, B. (2016). Populism, Persistent Republicanism and Declinism: An Empirical Analysis of Populism as a Thin Ideology. *Government and Opposition*, 51(1), 111–133. <https://doi.org/10.1017/gov.2014.27>
- Ersoy, S. (2023, February 3). Muzikant Nigel Sean brengt in nieuw nummer een ode aan

het mbo. *NOS*.

<https://nos.nl/artikel/2462406-muzikant-nigel-sean-brengt-in-nieuw-nummer-een-ode-aan-het-mbo>

- ESS Round 3: European Social Survey Round 3 Data (2006). Data file edition 3.7.
Sikt - Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research, Norway
– Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC.
[doi:10.21338/NSD-ESS3-2006](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS3-2006).
- Giebler, H., Hirsch, M., Schürmann, B. J., & Veit, S. (2021). Discontent With What? Linking Self-Centered and Society-Centered Discontent to Populist Party Support. *Political Studies*, 69(4), 900–920.
<https://doi.org/10.1177/0032321720932115>
- Gootjes, F., Kuppens, T., Postmes, T., & Gordijn, E. (2021). Disentangling Societal Discontent and Intergroup Threat: Explaining Actions Towards Refugees and Towards the State. *International Review of Social Psychology*, 34(1), 8.
<https://doi.org/10.5334/irsp.509>
- Gordijn, E. (2010). When Thinking That You are Fat Makes You Feel Worthless: Activation and Application of Meta-Stereotypes When Appearance Matters. *Social Cognition*, 28(1), 20–39. <https://doi.org/10.1521/soco.2010.28.1.20>
- Greijdanus, H., Postmes, T., Gordijn, E. H. & van Zomeren, M. (2015). Stealing Ourselves: Intragroup Communication while Anticipating Intergroup Contact Evokes Defensive Intergroup Perceptions. *PLOS ONE*, 10(6), e0131049.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0131049>

- Greitemeyer, T., & Sagioglou, C. (2016). Subjective socioeconomic status causes aggression: A test of the theory of social deprivation. *Journal of Personality and Social Psychology, 111*(2), 178–194. <https://doi.org/10.1037/pspi0000058>
- Hamilton, D. L. (1981). Stereotyping and intergroup behavior: Some thoughts on the cognitive approach. In D. L. Hamilton (Ed.), *Cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior* (pp. 333-353). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Hogg, M. A., & Turner, J. C. (1987). Intergroup behaviour, self-stereotyping and the salience of social categories. *British Journal of Social Psychology, 26*(4), 325–340. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1987.tb00795.x>
- Hooghe, M., & Marien, S. (2013). A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE RELATION BETWEEN POLITICAL TRUST AND FORMS OF POLITICAL PARTICIPATION IN EUROPE. *European Societies, 15*(1), 131–152. <https://doi.org/10.1080/14616696.2012.692807>
- Jetten, J., Mols, F., Healy, N., & Spears, R. (2017). “Fear of Falling”: Economic Instability Enhances Collective Angst among Societies’ Wealthy Class. *Journal of Social Issues, 73*(1), 61–79. <https://doi.org/10.1111/josi.12204>
- Jonkers, L. & Arzbach, J. (2022). *My place in society and how I am seen by others: Negative meta-stereotyping and its relation to Societal discontent* [Masterscriptie]. Rijksuniversiteit Groningen.
- Kramer, M. (2023, April 27). Arme huishoudens krijgen 500 euro, maar studenten vissen

achter het net. *Omroep West*.

<https://www.omroepwest.nl/nieuws/4711822/arme-huishoudens-krijgen-500-euro-maar-studenten-vissen-achter-het-net>

- Kuppens, P., Dejonckheere, E., Kalokerinos, E. K., & Koval, P. (2022). Some Recommendations on the Use of Daily Life Methods in Affective Science. *Affective Science*, 3(2), 505–515. <https://doi.org/10.1007/s42761-022-00101-0>
- Lubbers, M., & Scheepers, P. (2001). Explaining the Trend in Extreme Right-Wing Voting: Germany 1989-1998. *European Sociological Review*, 17(4), 431–449. <https://doi.org/10.1093/esr/17.4.431>
- MacInnis, C. C., & Hodson, G. (2012). Intergroup bias toward “Group X”: Evidence of prejudice, dehumanization, avoidance, and discrimination against asexuals. *Group Processes & Intergroup Relations*, 15(6), 725–743. <https://doi.org/10.1177/1368430212442419>
- Noordzij, K., De Koster, W., & Van Der Waal, J. (2021). “They don’t know what it’s like to be at the bottom”: Exploring the role of perceived cultural distance in less-educated citizens’ discontent with politicians. *British Journal of Sociology*, 72(3), 566–579. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12800>
- NOS. (2021, October 7). Landelijk tekort studentenwoningen met 20 procent gestegen naar 26.500. *NOS*. <https://nos.nl/artikel/2400662-landelijk-tekort-studentenwoningen-met-20-procent-gestegen-naar-26-500>
- NOS. (2022, January 15). Duizenden Groningers betogen in fakkeloptocht tegen

gaswinning. *NOS*.

<https://nos.nl/artikel/2413211-duizenden-groningers-betogen-in-fakkeloftocht-tegen-gaswinning>

- NOS. (2022, June 10). Mbo'ers voelen zich nauwelijks gehoord: "Ze denken dat we dom zijn." *NOS*.
<https://nos.nl/artikel/2432222-mbo-ers-voelen-zich-nauwelijks-gehoord-ze-denken-dat-we-dom-zijn>
- NOS. (2022, October 18). Studenten moeten weer rente betalen over studielening, studentenbonden ontevreden. *NOS*.
<https://nos.nl/artikel/2448853-studenten-moeten-weer-rente-betalen-over-studielening-studentenbonden-ontevreden>
- Pettigrew, T. F. (2015). Samuel Stouffer and Relative Deprivation. *Social Psychology Quarterly*, 78(1), 7–24. <https://doi.org/10.1177/0190272514566793>
- Putra, I. E. (2014). The role of ingroup and outgroup metaprejudice in predicting prejudice and identity undermining. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 20(4), 574–579. <https://doi.org/10.1037/pac0000068>
- Putra, I. E. (2017). Taking Seriously Ingroup Self-Evaluation, Meta-Prejudice, and Prejudice in Analyzing Interreligious Relations. *Spanish Journal of Psychology*, 19. <https://doi.org/10.1017/sjp.2016.48>
- *Qualtrics XM // Krachtige Experience Management Software*.
Qualtrics. Geraadpleegd op 10 november 2022, van
<https://www.qualtrics.com/nl/?rid=langMatch&prevsite=en&newsite=nl&geo=NL&geomatch=>

- Smith, H. J., & Huo, Y. J. (2014). Relative Deprivation. *Policy Insights From the Behavioral and Brain Sciences*, 1(1), 231–238.
<https://doi.org/10.1177/2372732214550165>
- Steenvoorden, E. (2015). A General Discontent Disentangled: A Conceptual and Empirical Framework for Societal Unease. *Social Indicators Research*, 124(1), 85–110. <https://doi.org/10.1007/s11205-014-0786-4>
- Steenvoorden, E., & Harteveld, E. (2018). The appeal of nostalgia: the influence of societal pessimism on support for populist radical right parties. *West European Politics*, 41(1), 28–52. <https://doi.org/10.1080/01402382.2017.1334138>
- Stewart, A. J., McCarty, N., & Bryson, J. J. (2020). Polarization under rising inequality and economic decline. *Science Advances*, 6(50).
<https://doi.org/10.1126/sciadv.abd4201>
- Techakesari, P., Barlow, F. K., Hornsey, M. J., Sung, B., Thai, M., & Chak, J. L. Y. (2015). An Investigation of Positive and Negative Contact As Predictors of Intergroup Attitudes in the United States, Hong Kong, and Thailand. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(3), 454–468.
<https://doi.org/10.1177/0022022115570313>
- Van Der Bles, A. M., Postmes, T., LeKander-Kanis, B., & Otjes, S. (2017). The Consequences of Collective Discontent: A New Measure of Zeitgeist Predicts Voting for Extreme Parties. *Political Psychology*, 39(2), 381–398.
<https://doi.org/10.1111/pops.12424>
- Van Der Meer, T., & Hakhverdian, A. (2017). Political Trust as the Evaluation of Process

and Performance: A Cross-National Study of 42 European Countries. *Political Studies*, 65(1), 81–102. <https://doi.org/10.1177/0032321715607514>

- van Noord, J., Spruyt, B., Kuppens, T., & Spears, R. (2021). In the Shadow of the Schooled Society: Feelings of Misrecognition and the Education Ladder. *Social Problems*. <https://doi.org/10.1093/socpro/spab034>
- Vorauer, J. D., Main, K. J., & O’Connell, G. B. (1998). How do individuals expect to be viewed by members of lower status groups? Content and implications of meta-stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(4), 917–937. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.75.4.917>
- Walker, I., & Pettigrew, T. F. (1984). Relative deprivation theory: An overview and conceptual critique. *British Journal of Social Psychology*, 23(4), 301–310. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1984.tb00645.x>
- Walker, I., & Smith, H. J. (2002). *Relative Deprivation: Specification, Development, and Integration*. Cambridge University Press.
- Wood, D., Daley, J. F., & Chivers, C. (2018). Australia Demonstrates the Rise of Populism is About More than Economics. *Australian Economic Review*, 51(3), 399–410. <https://doi.org/10.1111/1467-8462.12294>

Bijlagen

Bijlage A. Informatie pagina

INFORMATIE OVER HET ONDERZOEK

“STUDENTENLEVEN ANNO 2022”

Waarom krijg ik deze informatie?

- Je wordt uitgenodigd om deel te nemen aan dit onderzoek, omdat wij geïnteresseerd zijn in hoe studenten de Nederlandse samenleving en hun eigen positie hierin zien.
- Bij dit onderzoek zijn 6 bachelorstudenten van de Rijksuniversiteit Groningen betrokken en wordt begeleid door prof. dr. E. Gordijn.
- De startdatum van het onderzoek is 25-11-2022 en de einddatum van het onderzoek is 31-03-2023.
- Je wordt uitgenodigd om deel te nemen aan dit onderzoek, omdat wij geïnteresseerd zijn in hoe studenten de Nederlandse samenleving en hun eigen positie hierin zien.

Moet ik deelnemen aan dit onderzoek?

Deelname aan het onderzoek is vrijwillig. Jouw toestemming is echter vereist. Lees deze informatie daarom zorgvuldig door. Pas achteraf beslis je of je mee wilt doen. Als je besluit niet deel te nemen, hoef je dit niet uit te leggen en zijn er geen negatieve gevolgen. Je hebt dit recht te allen tijde, ook nadat je toestemming hebt gegeven om deel te nemen aan het onderzoek.

□ **Wat is het doel van dit onderzoek?**

Wij willen nagaan hoe studenten de maatschappij zien. Ook willen we weten hoe ze de positie van studenten in de maatschappij zien.

□ **Wat vragen we van je tijdens dit onderzoek?**

- Ten eerste zullen we je om jouw toestemming vragen om deel te nemen.
- Wanneer je akkoord gaat met deelname, wordt je naar de online vragenlijst geleid. In de vragenlijst krijg je een artikel van RTV Noord te lezen over hoe het gaat met studenten in Groningen. Daarna krijg je diverse vragen over jouw positie als student in de maatschappij en jouw ideeën over de maatschappij. Als laatste beantwoord je enkele demografische vragen, zoals je leeftijd, geslacht, werk en politieke oriëntatie.
- Na het invullen van de vragenlijst ontvang je meer informatie over dit onderzoek.
- Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten.
- Je ontvangt SONA punten als compensatie voor jouw deelname.

□ **Wat zijn de gevolgen van deelname aan het onderzoek?**

- Met ons onderzoek hopen we meer inzicht te krijgen in hoe studenten aankijken tegen de maatschappij en de positie van studenten hierin. Met jouw deelname kun je bijdragen aan dit onderzoek. Jouw deelname helpt daarnaast 6 Bachelor studenten met hun Bachelorthese onderzoek.
- Wij zijn van mening dat er weinig tot geen risico's verbonden zijn aan deelname aan dit onderzoek. Het kan echter zijn dat je sommige vragen moeilijk te beantwoorden vindt of

ze liever niet beantwoordt. Houd er rekening mee dat jij je altijd kunt terugtrekken uit het onderzoek, wat geen negatieve gevolgen voor jou heeft.

□ **Hoe gaan we om met je data?**

- Jouw gegevens zijn vertrouwelijk. Hoewel er geen persoonlijke gegevens worden verzameld, kan sommige informatie je identificeren wanneer ze worden gecombineerd (d.w.z. geslacht, leeftijdscategorie).
- Alleen de onderzoekers van deze studie zullen toegang tot de gegevens hebben. De gegevens bestaan uit jouw antwoorden op de vragen die worden verzameld met behulp van een online vragenlijst.
- Wij verzamelen deze gegevens voor wetenschappelijke doeleinden. Als de gegevens worden gepubliceerd, zullen we informatie anonimiseren die kan worden gebruikt om individuele deelnemers te identificeren. Na afloop van het onderzoek worden de gegevens opgeslagen op een veilige server van de Rijksuniversiteit Groningen en 10 jaar bewaard.

□ **Zijn er nog andere dingen die je moet weten?**

- Je mag altijd vragen stellen over het onderzoek. Je kunt dit doen door een e-mail te sturen naar e.h.gordijn@rug.nl.
- Heb je vragen/zorgen over jouw rechten als onderzoeksdeelnemer of de uitvoering van het onderzoek? Dan kun je contact opnemen met de Ethische Commissie van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen: ec-bss@rug.nl.

- Heb je vragen of opmerkingen over de omgang met jouw persoonsgegevens? Dan kun je contact opnemen met de functionaris voor gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen: privacy@rug.nl.
- Als onderzoeksdeelnemer heb je recht op een kopie van deze onderzoeksinformatie (je kunt een screenshot maken van deze informatie).

Bijlage B. Informed Consent Formulier

GEÏNFORMEERDE TOESTEMMING

“STUDENTENLEVEN ANNO 2022”

research code: PSY-2223-S-0102

- Ik heb de informatie over het onderzoek gelezen. Ik heb de gelegenheid gehad om er via email vragen over te stellen.
- Ik begrijp waar het onderzoek over gaat, wat er van me gevraagd wordt, welke gevolgen deelname kan hebben, hoe er met mijn gegevens wordt omgegaan, en wat mijn rechten als deelnemer zijn.
- Ik begrijp dat deelname aan het onderzoek vrijwillig is. Ik kies er zelf voor om mee te doen. Ik kan op elk moment stoppen met meedoen. Als ik stop, hoef ik niet uit te leggen waarom. Stoppen zal geen negatieve gevolgen voor mij hebben.
- Mijn Sona-nummer wordt gebruikt om mij Sona-credits te geven. Een week na mijn deelname zal mijn Sona-nummer uit de dataset worden verwijderd
- Ik geef hieronder aan waar ik toestemming voor geef:

Toestemming voor deelname aan het onderzoek:

Ja, ik geef toestemming voor deelname

Nee, ik geef geen toestemming voor deelname

Toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens:

Ja, ik geef toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens zoals vermeld in de onderzoeksinformatie. Ik weet dat ik tot een week na mijn deelname kan vragen om mijn gegevens te laten verwijderen. Ook als ik besluit om te stoppen met deelname, kan ik hierom vragen.

Nee, ik geef geen toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens.

Bijlage C. Debriefing

Dank voor jouw deelname aan dit onderzoek.

Voordat je verder gaat, willen wij graag nog meer over dit onderzoek vertellen.

LEES DEZE INFORMATIE GOED DOOR:

In dit onderzoek kreeg je een artikel te lezen waarin de indruk werd gegeven over de positie van studenten in de maatschappij en over hoe het met studenten gaat.

Voor sommige deelnemers benadrukten we een heel positief beeld van het leven van studenten (“het gaat heel goed met studenten en hun toekomst is rooskleurig”), voor andere deelnemers juist een heel negatief beeld (“het gaat heel slecht met studenten en hun toekomst ziet er somber uit”). We gaven verder aan dat dit artikel was geschreven voor de website van RTVNoord.

We willen benadrukken dat het artikel fictief was en dus niet op de website van RTVNoord heeft gestaan. De cijfers die genoemd worden zijn niet echt, maar voor het doel van dit onderzoek bedacht.

We willen hiermee onderzoeken of dit soort informatie een relatie heeft met jouw mening over de maatschappij en de positie van studenten in de maatschappij.

Het is mogelijk dat de informatie over studenten, hun welzijn en hun toekomstperspectief bij jou leidt tot negatieve gedachten of bij jou negatieve gedachten losmaakt over jouw eigen situatie.

Als je behoefte hebt aan een luisterend oor of aan hulp dan willen we je wijzen op de volgende mogelijkheden:

- **Studieadviseur:** hier kun je terecht met vragen over je studie of op dinsdag en donderdag van 11.00-12.00 is er een spreekuur hier kun je vrij binnen lopen met een korte vraag. Mocht je meer tijd nodig hebben of op een ander tijdstip langs willen komen dan is het mogelijk om via het studenten service centrum een afspraak in te plannen :

<https://www.rug.nl/education/contact/study-advisors/>

studieadvies.psy@rug.nl.

tel. 050-3636301

- **Studentenpsychologen:** Hier kan je terecht als je bijvoorbeeld stress- of (faal)angstklachten hebt, worstelt met je identiteit of als jij je angstig of somber voelt. Via de volgende link kun je makkelijk een afspraak inplannen:

<https://student.portal.rug.nl/infonet/studenten/voorzieningen/studenten-service-centrum/contact-and-appointments/student-psychologists>.

- **All ears Groningen:** Het kan zijn dat je worstelt met problemen of vragen die begrip en een 'luisterend oor' vereisen. All Ears -werkers zijn zelf geen student, maar staan door hun professionele of persoonlijke achtergrond in nauw contact met studenten. Deze gesprekken zijn laagdrempelig en vrijblijvend. Je kunt zonder afspraak langskomen. Alles wat je bespreekt, blijft volledig vertrouwelijk:

<https://www.allearsgroningen.nl>

- **WijGroningen:** Heb je problemen om rond te komen? Heb je schulden of vind je het lastig om rekeningen op tijd te betalen? Dan kan WIJ Groningen je misschien helpen:

<https://wij.groningen.nl/inkomen-en-werk/hulp-bij-geldzaken/>.

Indien je graag meer wilt weten over de resultaten van dit onderzoek kun je een mail sturen aan:

M.E.G.Bouwer@student.rug.nl. Nadat de data geanalyseerd zijn zal je in dat geval een samenvatting van de resultaten ontvangen.

Tot slot: Wij vragen je ook om niet met andere studenten over dit onderzoek te praten, omdat deze voorkennis over het onderzoek de resultaten zal beïnvloeden en daarmee waardeloos maakt.

We willen je nogmaals bedanken voor jouw deelname aan het onderzoek. Als je op de pijl klikt worden je gegevens goed opgeslagen.

Bijlage D. Manipulatie, hoge SES

Groningse Studenten zijn blij over hun positie in de samenleving en zien een rooskleurige toekomst

Sander Joosten

Studenten voor het academiegebouw zomer 2022

© Eva Hulscher/RTV Noord

Er klinken steeds meer geluiden dat het leven van veel studenten zwaar is. Tijdens de corona crisis vereenzaamden veel studenten. Gelukkig is dit zo goed als voorbij. Maar nu is er sprake van hoge inflatie, waardoor boodschappen duur zijn en iedereen veel moet betalen voor gas en elektriciteit. Welke impact heeft dit op studenten?

Om deze vraag te beantwoorden hebben wij een groot aantal studenten gesproken. In deze gesprekken is duidelijk geworden dat de meeste studenten in Noord-Nederland eigenlijk heel tevreden zijn met hun leven.

“Ik leen maximaal bij DUO, dit geeft mij de kans om veel tijd aan mijn studie en vrienden te besteden”

Zo zegt Sanne, een 24 jarige studente uit Groningen.

De oplossing die Sanne hiervoor heeft is het maximaal lenen bij DUO. Dit is een goede oplossing, want dat biedt haar de kans om veel tijd aan haar studie en vrienden te besteden. Ze verwacht in de toekomst genoeg te verdienen om de schuld af te betalen en nu heeft ze een prettig leven. Met Hidde, een 21 jarige student uit Leeuwarden gaat het ook goed. “Door de stijging van de energieprijzen en de hoge inflatie hebben we in ons studentenhuus niet veel geld voor boodschappen, maar door de kosten te delen kunnen we toch lekker eten. En het is ook

erg gezellig en we helpen elkaar. Een huisgenoot bijvoorbeeld die wat minder te besteden heeft helpen we met boodschappen als dat nodig is”.

Uit recent onderzoek blijkt dat 72% een leuke en ontspannen studententijd heeft. 64% van de studenten geeft aan veel vrijheid te hebben tijdens hun studie, waardoor zij de mogelijkheid hebben om hun tijd zelf in te delen. Veel studenten zijn lid van een studentenvereniging, sporten, werken of reizen tijdens hun studiejaren. Zo ook Iris, een 19 jarige studente uit Groningen. “Eigenlijk ben ik vrij weinig bezig met school. De studie is heel interessant en niet zo moeilijk. Vaak spendeer ik mijn tijd met vrienden of ben ik aan het werk. Ik vind het studentenleven echt heel chill.”

Rooskleurige toekomst met goede vooruitzichten

Veel studenten hebben een bijbaan naast hun studie, waardoor ze werkervaring opdoen. Ze hoeven door hun bijbaan veel minder of zelfs niet te lenen. En als ze lenen, verwachten ze de lening na hun studie makkelijk af te kunnen lossen. Universitaire studenten hebben een vooruitzicht op een goede toekomst. De baankansen zijn heel hoog, het startinkomen is vaak al boven modaal en het inkomen neemt snel toe. “Mijn zus heeft ook een universitaire opleiding afgerond binnen de sociale wetenschappen. Ze kon na haar studie meteen aan het werk en ze vertelt dat ze bijna dagelijks in contact is met recruiters die haar een baan willen aanbieden. Het salaris dat wordt aangeboden is soms bizar hoog”, zegt Johan, een 25 jarige student uit Groningen.

Door het hoge startinkomen en de goede vooruitzichten wat betreft werk en inkomen krijgen universitair opgeleide mensen ook een veel hogere hypotheek, waardoor ze later in goede huizen en in goede buurten kunnen wonen. Mensen met een universitaire opleiding hebben vergeleken met lager opgeleiden minder vaak te maken met chronische ziektes, ze leven gemiddeld 5 jaar langer en in goede gezondheid dan minder hoog opgeleiden. Alles samengevat hebben de meeste universitaire studenten een goed leven en een rooskleurige toekomst.

Bijlage E. Manipulatie, lage SES

Groningse Studenten zijn ongelukkig over hun positie in de samenleving en somber over de toekomst

Sander Joosten

Studenten tijdens de bezetting van het academiegebouw in 2021

© Eva Hulscher/RTV Noord

Er klinken steeds meer geluiden dat het leven van veel studenten zwaar is. Tijdens de corona crisis vereenzaamden veel studenten. Gelukkig is dit zo goed als voorbij. Maar nu is er sprake van hoge inflatie, waardoor boodschappen duur zijn en iedereen veel moet betalen voor gas en elektriciteit. Welke impact heeft dit op studenten?

Om deze vraag te beantwoorden hebben wij een groot aantal studenten gesproken. Uit deze gesprekken is duidelijk geworden dat veel studenten in Noord-Nederland de studententijd als erg zwaar ervaren.

“ik heb weinig geld te besteden, want door de hoge studiedruk heb ik niet veel tijd voor een bijbaan.”

Zo zegt Sanne, een 24 jarige studente uit Groningen.

De oplossing die Sanne hiervoor heeft is maximaal lenen bij DUO. Dit leek eerst een goede oplossing, maar nu de rente stijgt voor deze leningen is dit een kostbare keuze. Sanne maakt zich hier veel zorgen over. Hidde, een 21 jarige student in Leeuwarden maakt zich ook zorgen over geld: “Door de stijging van de energieprijzen en de hoge inflatie hebben we in ons studentenhuus vaak te weinig geld over om boodschappen te kunnen doen. Een huisgenoot van ons kan zijn huur zelfs niet meer betalen, we proberen hem te helpen, maar of dit zo kan blijven weten we niet”.

Uit recent onderzoek blijkt dat zeker 68% van de studenten met vergelijkbare problemen te maken heeft. Veel studenten durven de verwarming niet meer aan te zetten uit angst om de energierekening niet te kunnen betalen. Het is volgens hen onbegrijpelijk dat de minima gesteund worden om de energierekeningen te betalen, maar dat studenten, die ook zeer weinig te besteden hebben, het zelf maar moeten uitzoeken.

Niet langer lang leve de lol

Doordat het leven van studenten niet enkel meer lang leve de lol is gaat het ook minder goed met de psychische gesteldheid van studenten. Bijna de helft van de studenten ervaart psychische klachten, zoals depressie en angst. Een nog hoger percentage, 71%, geeft aan terugkerende problemen met slapen te ervaren. Studenten maken zich druk om geld, studiekeuze en de toekomst. Johan, een 25 jarige student uit Groningen, vraagt zich af of studeren aan de universiteit deze stress wel waard is. “Veel studenten hebben jaren hard gewerkt om hun diploma te halen, maar eindigen vaak in een baan waar helemaal geen academische opleiding voor nodig is. Of ze krijgen een baan die niets met hun studie te maken heeft. Vrienden van mij werken na hun studie bij Albert Heijn of bij callcenters.” Ook uit de cijfers blijkt dat de maatschappij op dit moment vooral behoefte heeft aan mensen met meer relevante en praktische kennis, zoals in de bouw, zorg of de ICT. Salarissen en banen van universitair afgestudeerden vallen daardoor vaak erg tegen en de vooruitzichten op verbetering ook.

Pech generatie

Studenten van deze tijd worden vaak onder de naam 'pech generatie' omschreven. Onder andere omdat de basisbeurs is afgeschaft en plaats heeft gemaakt voor een leenstelsel. Recent is bekend geworden dat er rente zal moeten worden betaald over de studieschuld. Hiermee wordt de studieschuld van veel studenten nog veel hoger. Dit vooruitzicht vermindert mede hun kansen in de toekomst op een goed huis in een goede buurt, omdat hun aanvraag voor een hypotheek door schulden kan worden afgewezen. Alles samengevat is het leven van veel universitaire studenten moeilijk. Zij zijn ongelukkig over hun positie in de samenleving en hun toekomstperspectief is somber.